

енергетичний центр свідомості адресата з метою мобілізації адресатом своїх вольових зусиль на гармонізацію свого психоемоційного стану та/або здійснення активізуючої дії на свою користь. Підбадьорювання можна класифікувати на такі типи: гармонізуючий та організуючий, що може проходити у декілька етапів. З огляду на це, **перспективи** подальшого дослідження вбачаються у розробці більш детальної класифікації висловлень підбадьорювання на основі виділення лексичних, граматичних, стилістичних та просодичних засобів їхньої організації.

Література

Багмут А. Й. Інтонація як засіб мовної комунікації / А.Й. Багмут, І. В. Борисюк, Г. П. Олійник. – Київ: Наукова думка, 1980. – 243 с. Козяревич Л. В. Вербальні і невербальні засоби емпатизації діалогічного дискурсу (на матеріалі англословної прози ХХ століття): дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Л. В. Козяревич. – К., 2006. – 191 с. Почепцов Г. Г. Избранные труды по лингвистике: [монография] / Г. Г. Почепцов. – Харьков: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2009. – С.421-422. Austin J. How To Do Things With Words / J. Austin. – Oxford: Oxford University Press, 1962. – 166 p. Christie A. The Seven Dials Mystery / A. Christie. – Toronto; New York; London; Sydney; Auckland: Bantam Books, 1981. – 217 p. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language / D. Crystal. – 2nd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 500 p. Maugham S. The Painted Veil / S. Maugham. – Harmondsworths, Middlesex, England: Penguin Books Ltd, 1969. – 238 p. Searle J. What is a Speech Act? / J. Searle // Introduction to Philosophical Inquiry. – N.Y., 1978. – P. 531-547. Steel D. Golden Moments / D. Steel. – London: Sphere, 2008. – 380 p. Strawson P. Austin and Locutionary Meaning / P. Strawson // Essays on J. L. Austin, Oxford: Clarendon Press, 1973. – P. 46-68.

УДК 811.111'373:82-1'19'(73)

ГУЛИДОВА І.С.

(Київський національний лінгвістичний університет)

ФУНКЦІ ПРИСЛІВ'ІВ ТА АФОРИЗМІВ В АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядаються функції прислів'їв та афоризмів у сучасній американській поезії. Прислів'я й афоризми як знаки згаданих та описаних у тому чи іншому поетичному творі ситуацій та відношень сприяють кращому розумінню авторського замислу, а їх функція у поетичному тексті значним чином визначається їх позицією в самому тексті. Крім цього, вони є ефективним засобом комунікації та розстановки смислових акцентів у віршованому творі.

Ключові слова: прислів'я, афоризм, знак ситуацій, сильна позиція тексту.

Гулидова І. С. **Функции пословиц и афоризмов в американских поэтических текстах XX века.** В статье рассматриваются функции пословиц и афоризмов в современной американской поэзии. Пословицы и афоризмы как знаки упомянутых и описанных в том или ином поэтическом произведении ситуаций и отношений способствуют лучшему пониманию авторского замысла, а их функция в поэтическом тексте значительным образом определяется их позицией в самом тексте. Кроме этого, они являются эффективным способом коммуникации и расстановки смысловых акцентов в поэтическом произведении.

Ключевые слова: пословица, афоризм, знак ситуации, сильная позиция текста.

Gulidova I. S. The functions of proverbs and aphorisms in American poetry of the 20th century. The article addresses the issue of proverbs and aphorisms functioning in modern American poetry. It is argued that proverbs and aphorisms, as markers of various situations and relations portrayed in a poetic text, facilitate a better understanding of an author's message. Their functions in poetry are to a great extent predetermined by their positions in a piece of poetry. Moreover, proverbs and aphorisms are an affective means of communication and sense bearing elements positioning.

Key words: proverb, aphorism, situational marker, strong position in a text.

Вивчення прислів'їв та афоризмів є одним з пріоритетних напрямків серед кола питань загальнофілологічного характеру. Незважаючи на багатовікове існування, вони є об'єктом постійного інтересу з боку науковців, які досліджують їх дистинктивні риси [Манякіна 1980; Пирогов 2005], принципи семантико-структурної організації [Ахундова 1986; Барли 1984; Швачко 2002]. Окремим напрямком вивчення паремій є їх роль у художніх текстах [Прутчикова 2004; Савенкова 1999]. Водночас питання функцій прислів'їв та афоризмів у поетичному тексті залишається недостатньо дослідженим. Існують лише поодинокі праці, присвячені цій проблематиці [Савенкова 1999]. Саме це і зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Метою статі є висвітлення функціональних особливостей прислів'їв та афоризмів у сучасній американській поезії. **Об'єктом** дослідження виступають прислів'я та афоризми американських поетичних текстів ХХ століття. **Предмет** аналізу становлять функції прислів'їв та афоризмів у сучасній американській поезії ХХ століття. **Матеріалом** дослідження слугують друковані тексти американської поезії ХХ століття загальним обсягом близько 6226 сторінок.

Сфера функціонування прислів'їв охоплює загалом розмовне мовлення. Але й у писемному мовленні прислів'я зустрічаються досить часто. Функціонування прислів'їв значною

мірою детерміновано специфікою тексту та авторськими інтенціями. Поява прислів'їв у поетичному тексті свідчить про їх співзвучність з авторським трактуванням якихось явищ, іноді доволі неочікуваним та суб'єктивним. Новизна погляду залежить від походження прислів'я: ті паремії, які є частиною лінгвокультурної спадщини етнічної спільноти, з якої походить автор, висвітлюють вже усталені та загальновідомі ідеї. Прислів'я, яке належить іншій національній спільноті, може не лише бути підтвердженням наявності властивих усім представникам людської спільноти універсальї в осмисленні навколишньої дійсності, а й містити доволі незвичні для інших погляди та установки, пропонувати нове тлумачення відомих реалій. Саме тому, як демонструє культурологічний аналіз ілюстративного матеріалу, прислів'я, які зустрічаються в поетичних текстах американської поезії ХХ століття, належать переважно культурній спадщині інших спільнот. Це може бути пояснене прагненням автора віднайти та продемонструвати альтернативне бачення тих чи інших реалій дійсності крізь призму їхнього сприйняття іншим етносом.

Так, наприклад, значна кількість прислів'їв, що належать різним лінгвокультурним спільнотам, зосереджена в обмеженому фрагменті поетичного тексту, відіграє кумулятивну функцію, водночас фіксуючи колективний досвід членів певної спільноти та концентруючи ключову інформацію в межах окремого невеликого фрагменту тексту. Наприклад, у поезії Карла Сендберга "Shoes of Travel" наведені прислів'я чотирьох різних етнічних спільнот, зокрема вірменські, китайські, єврейські та швейцарські:

"The Armenians pass this along and further allege, 'A man from hell is not afraid of hot ashes.'

<...>

'A good heart always does a little extra.' The Chinese give it.

<...>

'When a Jew has a boil he has no onion and when he has an onion he has no boil.' The Jews tell it with laughter.

<...>

Yet, why should the Swiss be saying, 'Night, love, and women give wrong ideas'?"

(Sandburg CP/S, 644)

У такий спосіб стає можливим опис певних фрагментів світобачення інших етносів. В той же час наведені в поетичному тексті саме американської поезії, такі прислів'я утворюють своєрідний контраст із американським способом осмислення навколишньої дійсності.

Своєрідність художнього тексту, зокрема поетичного, напряму пов'язана із мовною особистістю його автора, що реалізується подвійним чином: в особливостях авторського стилю й у відчутній читачем авторській позиції [Савенкова 1999]. Розумінню авторського замислу сприяють як ключові слова, які несуть найбільш відчутне семантичне навантаження та звертають увагу читача на найбільш значущі фрагменти тексту, так і прислів'я й афоризми як знаки згаданих та описаних у тому чи іншому поетичному творі ситуацій та відношень. З'являючись у поетичному тексті, вони відіграють одну з ключових ролей у розстановці смислових акцентів, характеризуючи та оцінюючи зображуване, й одночасно висвітлюючи (експліцитно або імпліцитно) ставлення автора до певних фрагментів позамовної дійсності, а також до власного внутрішнього світу [Мерзлікіна 2001, с. 146].

У порівнянні із прислів'ями, афоризми зустрічаються в поетичному тексті набагато частіше. Поява афоризмів у віршованому тексті завжди пов'язана із виконанням ними певних функцій. Оскільки афоризм є результатом роздумів автора [Нефедова 2005, с. 84], його головна функція полягає у формулюванні та узагальненні авторської позиції стосовно того, про що йдеться в поетичному тексті. Так, наприклад, у вірші Огдена Неша "The Terrible People", який присвячено роздумам про ставлення людей до грошей та багатства, особиста позиція автора втілюється в афоризмі "The only incurable troubles of the rich are the troubles that money can't cure, which is a kind of trouble that is even more troublesome if you are poor" (Nash AP2, 397).

У віршованому тексті афоризм може виконувати функцію додаткового аргументу, на який посилається автор, виражаючи свої судження. Наприклад, у вірші "Choose Something Like a Star", котрий є своєрідною життєвою настановою читачеві, автор підкріплює свої роздуми афористичним висловом "...since dark is what brings out your light" (Frost AP1, 157).

Крім цього, афоризм може функціонувати у поезії як свого роду контрапункт, який виражає судження, що суперечить авторському тлумаченню якогось явища, і виконувати контрастивну функцію. Наприклад, назва п'єси А. С. Грибоєдова "Горе от ума" вже давно стала афоризмом. У вірші Вільяма Карлоса Вільямса "To Daphne and Virginia" цей вислів із незначними змінами перекладено на англійську мову: "*The mind is the cause of our distresses but of it we can build anew*" (Williams AP1, 482). У поезії він вступає у протиріччя із світоглядним сприйняттям автора та піддається сумніву. У такий спосіб читачеві надається можливість вибору тієї точки зору, яка йому ближче.

Парадоксальні афоризми тлумачать знайомі нам явища під новим кутом зору. Вони зорієнтовані на зміну читацького світогляду, а тому їх функція може розглядатись як моделююча. Наприклад, афористичний вислів з поезії Роберта Фроста "Home burial" "*A man must partly give up being a man with women-folk*" (Frost Ant/RF, 28) містить поведінкову настанову для чоловіків стосовно того, як їм слід поводитися з жінками. Крім директивної спрямованості, даний афоризм характеризується ще й парадоксальністю авторської трактовки загальноприйнятих норм. Зазвичай чоловіків змалечку навчають у будь-якій ситуації залишатися чоловіками, виявляючи при цьому притаманні їм риси характеру. Автор же даного афоризму пропонує для досягнення взаєморозуміння між двома протилежними статями частково відмовитись чоловікові від суто чоловічих рис та особливостей поведінки.

Афоризми з образним мотивуванням значення у поетичному тексті виконують орнаментальну функцію, тобто прикрашають його з художньо-естетичної точки зору, а не лише розставляють логіко-сміслові акценти в тексті. Так, афористичний вислів "*Love is a summer with falltime after*" з поезії Карла Сендберга (Sandburg CP/S, 731) містить метафоричне порівняння почуття кохання із порою року, у такий спосіб наголошуючи на тому, що будь-яке кохання може рано чи пізно скінчитись. Образність, яка є визначною характеристикою цього вислову, зумовлює виконання ним орнаментальної функції.

Прислів'я та афоризми, які розташовані в сильних позиціях поетичного тексту [Лукин 1999, с. 85], є ключовими для його інтерпретації. З'являючись у структурі тексту в ролі епіграфу, назви, ініціального або фінального фрагменту, афоризми та прислів'я певним чином акумулюють основний смисл поетичного твору, частиною якого вони є. Крім цього, вони є вербалізованим втіленням авторської позиції, засобом стимулювання, переконання читача та комунікації.

Афоризм чи прислів'я, що знаходиться на початку вірша, започатковує розвиток сюжету, інтригує читача художнього твору, полегшує початок художнього діалогу з автором, стаючи свого роду "макетом" усього поетичного тексту та окреслюючи його тематичну перспективу [Співак 2003, с. 132-133]. В такому разі паремійний вислів відіграє роль своєрідного вступу, введення до змісту та висвітлює основний смисл того чи іншого віршованого тексту. Так, у вірші Огдена Неша "The terrible people" наведений на його початку афоризм "*People who have what they want are very fond of telling people who haven't what they want that they really don't want it*" (Nash AP2, 397) є у скомпресованому вигляді вираженням ідеї людських взаємостосунків, про що далі йдеться протягом усього поетичного тексту.

Вірш "Very Like a Whale" є роздумами Огдена Неша про художню творчість, зокрема літературу, що у стислому вигляді відображено в розташованому в ініціальній позиції афоризмі: "*One thing that literature would be greatly the better for would be a more restricted employment by authors of simile and metaphor*" (Nash AP2, 398). Поетичний текст, в якому йдеться про боротьбу протилежностей та їх взаємозалежність, відкривається висловом: "*Two things of opposite nature seem to depend on one another, as a man depends on a woman, day on night, the imagined on the real*" (Stevens AP1, 330). Цей афоризм у стислій за обсягом формі одного речення висвітлює смисл, що далі розгортається в самому поетичному тексті.

Використання афоризмів чи прислів'їв у ролі назви вірша або епіграфу також зумовлює їх функціональну специфіку. Назва є натяком на зміст поетичного тексту, його "згорткою" [Лукин 1999, с. 61]. Вона є важливою частиною початкового стимулу вірогідного прогнозування та виробки стратегії сприйняття [Арнольд 2002, с. 54]. У такий спосіб створюється свого роду введення у зміст вірша та можливе коло його тем, наголошується основний смисл та створюється передумова для розуміння поетичного тексту в цілому. Епіграф підказує читачеві

можливі шляхи тлумачення та інтерпретації тексту, а також може доволі однозначно вказувати на основну тему поетичного тексту. Так, у вірші Харта Крейна "Atlantis", з якого вилучено наступний приклад, однією з ключових тем є мистецтво і саме воно, а точніше, музика є темою епіграфу:

*"Music is then the knowledge of that
which relates to love in harmony and system."*

Plato

(Crane AP2, 239).

Основним смислом, що втілюється у вірші "Quaker Hill" того ж автора, є визначення ідеалу, його пошук, а також досягнення успіху, про що йдеться у наведеному епіграфі:

*"I see only the ideal. But no ideals
have ever been fully successful on
this earth."*

Isadora Duncan

(Crane AP2, 232)

Смисл, що полягає у пошуку щастя, а також можливі тлумачення щастя, відображено у афористичному вислові, який є також назвою вірша "Happiness makes up in height for what it lacks in length" (Frost Ant/RF, 274).

Розташування афоризмів або прислів'їв наприкінці поетичного тексту, тобто у фінальній позиції, є своєрідним засобом підсумовування того, про що йдеться у вірші, а сам паремійний вислів стає семантично ключовим елементом поетичного твору [Співак 2003, с. 140]. Розвинена автором у поетичному тексті думка знаходить своє втілення у паремії, яка також може бути аргументом, котрий підкріплює точку зору автора. Крім цього, зміст сильної позиції кінцевої частини поетичного тексту може підтвердити правильність розуміння вірша або скоректувати його, а іноді й створити новий неочікуваний ракурс і нову смислову розв'язку [Арнольд 2002, с. 55]. Перше та останнє слово чи фраза художнього твору запам'ятовуються краще в порівнянні із рештою твору.

У поетичному тексті Роберта Фроста "A Passing Glimpse" йдеться про прагнення людини постійно бачити лише прекрасне. Смісл цього поетичного твору виражено в афористичному вислові "Heaven gives its glimpses only to those not in position to look too close" (Frost Ant/RF, 240), який посідає фінальну позицію. Цей афоризм деякою мірою перегукується зі знайомим нам висловом "Большое видится на расстоянии" з поезії С. А. Єсеніна „Письмо к женщине”.

Поетичний текст, присвячений роздумам про природу щастя завершується суб'єктивним і доволі неочікуваним висновком його автора стосовно цього феномену, що відбивається у афористичному вислові "There is only one way to achieve happiness on this terrestrial ball, and that is to have either a clear conscience, or none at all" (Nash AP1, 404).

Вірш Карла Сендберга з циклу "The People, Yes.", який насичений діалогами між різними людьми, є, по суті, роздумами автора про природу людини, що й відбивається в наведеному наприкінці китайському прислів'ї: "Great men never feel great, say the Chinese. Small men never feel small." (Sandburg CP/S, 478).

Отже, функції прислів'їв та афоризмів у поетичному тексті значною мірою детерміновані їх позицією в самому тексті. На відміну від прислів'їв, афоризми набагато частіше зустрічаються в поетичних текстах. Вони не лише вживаються у ініціальній та фінальній позиціях тексту, підсумовуючи його зміст, а й використовуються в якості назви або епіграфу, маніфестуючи основну ідею створюючи передумови для розуміння поетичного тексту в цілому. Крім цього, афоризми та прислів'я виконують ще й орнаментальну функцію, прикрашаючи у такий спосіб поетичний текст з естетичної точки зору, або функціонують як додатковий аргумент, на який посилається автор. **Перспективи** подальшого дослідження вбачаємо у дослідженні функцій прислів'їв та афоризмів у публіцистичних текстах.

Література

Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов / Ирина Владимировна Арнольд. – М.: Наука, 2002. – 384 с. Ахундова Э. Агарагим кызы. Синтаксические особенности английских пословиц: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Эмира Ахундова Агарагим кызы. – Баку, 1986. – 197 с. Барли Н. Структурный подход к пословице и сказке / Н. Барли // Паремнологические исследования. – М.: Наука, 1984. – С. 132–148. Лукин В. А. Художественный текст: Основы лингвистической теории и элементы анализа / Владимир Алексеевич Лукин. – М.: "Ось – 89", 1999. – 192 с. Манякина Т.И.

Языково-стилистическая характеристика жанра афоризмов: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Манякина Татьяна Ивановна. – Днепрпетровск, 1980. – 230 с. Мерзлікіна О. В. Емоційність та оцінність як прагматичний компонент семантичної структури прислів'я / О. В. Мерзлікіна // Проблеми семантики слова, речення та тексту: 36. наук. пр. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2001. – № 6. – С. 146-149. Нефедова Л. А. Прецедентные тексты современных немецких афоризмов (на материале книги заметок и афоризмов Элмара Шенкеля) / Л. А. Нефедова // Филологические науки. – 2005. – № 4. – С. 84-93. Пирогов В. Л. Структура і семантика паремійних одиниць японської, англійської, української і російської мов: типологічний та лінгвокультурний аспекти: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Володимир Леонідович Пирогов. – К., 2005. – 226 с. Прутчикова В. В. Семантико-функціональні особливості німецьких висловлень-прислів'їв: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 „Германські мови” / В. В. Прутчикова. – Харків, 2004. – 18 с. Савенкова Л. Б. Паремія в художественних текстах різних жанрів. Марина Цветаева / Людмила Борисовна Савенкова. – Режим доступу до статті: <http://tsvetaeva.narod.ru/WIN/about/philol/savenkova00.html>. Снівак С. М. Власна назва в композиційно-смісловій структурі віршованих текстів американської поезії ХХ століття: комунікативно-когнітивний підхід: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Світлана Миколаївна Снівак. – К., 2003. – 197 с. Швачко С. О. Структурно-семантичні особливості нетипових текстів малого жанру / С. О. Швачко, І. К. Кобякова // Вісник Київського лінгвістичного університету. Серія Філологія. – 2002. – Т. 5, № 1. – С. 13-17.

Список джерел ілюстративного матеріалу

Ant/RF – New Enlarged Anthology of Robert Frost's Poems. – Washington Square Press, 1971. – 280 p. *AP1 – American Poetry: The Twentieth Century.* – The Library of America, 1999. – Vol. 1. – 825 p. 4. *AP2 – American Poetry: The Twentieth Century.* – The Library of America, 1999. – Vol. 2. – 839 p. *CP/S – Sandburg Carl. The Complete Poems.* – San-Diego, N. Y., L.: Harcourt Brace Jovanovich Publ. – 797 p.

УДК 811.111'342.9

ДЕРКАЧ Н. В.

(Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка)

ТИПОЛОГІЯ ПАУЗ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

У статті наведений перелік різновидів інтонаційних і неінтонаційних пауз, поширених в англійському мовленні, й розглянуто їхні особливості, пов'язані зі способом і місцем актуалізації пауз.

Ключові слова: семантична (інтонаційна) пауза, асемантична (неінтонаційна пауза), перцептивна пауза, між- і внутрішньосинтагмена пауза, хезитація.

Деркач Н. В. Типология пауз в англоязычном дискурсе. В статье приведен перечень разновидностей интонационных и неинтонационных пауз, распространенных в английской речи, и рассмотрены их особенности, связанные со способом и местом актуализации пауз.

Ключевые слова: семантическая (интонационная) пауза, асемантическая (неинтонационная) пауза, перцептивная пауза, меж- и внутрисинтагменная пауза, хезитация.

Derkach N. V. Typology of Pauses in the English Discourse. In the article the inventory of the intonation and non-intonation pauses varieties, common in the English speech, is given, and their peculiarities, connected with the way and place of pauses actualization, are examined.

Key words: semantic (intonation) pause, non-semantic (non-intonation) pause, pause of perception, pauses occurring between and inside the tone-units, hesitation.

Постановка наукової проблеми та її значення. Однією з пріоритетних проблем лінгвістики сьогодення є вивчення різноманітних аспектів мовленнєвого спілкування. Саме тому сучасні фонетичні студії позначено загальною тенденцією до всебічного розгляду фізіологічних, фізичних, когнітивних, соціо- і психолінгвістичних засад актуалізації сегментних і просодичних одиниць у текстах, що варіюють за жанрово-стильовими ознаками й ступенем спонтанності актуалізації. Нові комп'ютерні технології дозволяють здійснювати досить точний інструментальний аналіз різних акустичних показників, у тому числі тривалості пауз. Утім, ефективно дослідження паузації потребує попереднього узагальнення теоретичних уявлень щодо типологічних особливостей пауз як компоненту темпоральної підсистеми інтонації.

Тому **метою** започаткованої нами праці було визначення переліку різновидів пауз, які типові для англійського дискурсу, й уточнення специфіки їхнього функціонування.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Науковці вже давно звернули увагу на те, що феномен, який на рівні сприйняття ідентифікується як пауза, має дуже складну природу і лише почасти пов'язаний з перервою в русі звукової матерії. Природно, що засобом подолання неоднозначності в тлумаченні поняття паузи має бути чітка диференціація експліцитних засобів її мовної маніфестації.

Загальноприйнятим у фонетиці вважається запропонований Л. К. Цеплітісом [Цеплитис 1974, с. 73-74] укрупнений поділ пауз на **асемантичні** (неінтонаційні) й **семантичні**